

Зона відчуження повинна працювати! І повертати «борги»

Позаду в Чорнобиля – чверть століття.
Попереду – двадцять п'ять тисячоліть?

Час відрахував 26-ту річницю чорнобильської трагедії. Вона одразу перестала бути виключно національною – це одна з найтрагічніших сторінок світової й української історії. Катастрофа надзвичайно зашкодила українській економіці: за роки після 26 квітня 1986-го видатки на ліквідацію її наслідків перевищили 20 річних держбюджетів країни. Якби не ці видатки, усі ми, мабуть, жили б набагато краще. Але сьогодні вже сам Чорнобиль, можливо, здатний допомогти нам...

Вічний поклик?

... І тут згадується один із весняних вечорів – тоді, напередодні якоїсь чергової річниці Чорнобильської катастрофи, до нас на редакційний вогник зазирнув письменник Данило Кулиняк. Він усадив своє велике тіло в крісло й виклав купу аматорських фотознімків – зримий доказ своєї останньої з багаторічних регулярних поїздок у зону відчуження. Однак цього разу на знімках було зображено щось інше.

– Весна нині, бачте, удалася раною, уже відсіялися хлібороби Іванківського району, – кивнув тоді Данило Іванович на один із фотознімків...

Іванківський район, якщо пам'ятає небайдужий читач, – найпівнічніший на Київщині, сусід Чорнобиля. Тому трактори із сівалками на оранці біля колючого дроту – загорожі зони ураження – при бажанні цілком можна сприймати як життєстверджуючий символ відродження тутешніх місць.

– Природа швидко заліковує рани, – продовжував Кулиняк. – Та й адаптаційні можливості людського організму виявилися значно більшими, ніж передбачали фахівці...

Ми погодилися з думкою гостя про те, що всі українці, можна сказати, так чи інакше пристосувалися до радіації. Незважаючи навіть на застереження великої науки: повністю наслідки в зоні ЧАЕС можна ліквідувати не раніше 150 – 300 років – саме стільки часу потрібно окремим радіоактивним елементам для розпаду. І не лякаючись навіть сумніших прогнозів: період розпаду плутонію – 25 тисяч років!.. Словом, незважаючи на те, що позаду лише одна тисячна частина пройденого у вічність шляху, страх перед небезпекою на українців діє, мабуть, слабо.

Узяти, приміром, Житомирщину – одну з найбільш постраждалих від аварії на ЧАЕС областей. Свого часу звідти були евакуйовані й переселені на чисті території понад 8 тисяч родин (27 тисяч людей). У той же час майже 360 тисяч людей донедавна продовжували жити й працювати на радіаційно забрудненій території, чотири тисячі з них – у другій зоні беззастережного (обов'язкового) відселення. Серед потерпілих – 100 тисяч дітей, із них 79 тисяч проживають у забрудненій зоні. Статистика останніх років свідчить: на цій території їх народжується навіть більше, ніж на чистих.

Як кажуть, життя триває. І тільки свіжі цвинтарні могили похованих тут за запівом – тих, хто колись був евакуйований із зони, нагадують про його тлінність. Данило Іванович киває: а зовсім уже покинуті в зоні села теж жи-

вуть, точніше, вони оживають раз на рік, по весні.

– Тоді вони стають багатолюдними і, як б сказав, навіть веселими: після Великодня там правлять «поминки», «на гробки» з'їжджаються з усіх усюд...

І цей процес буде тривати до «зелених свят» – аж до Трійці: тоді в деяких селах Чорнобильщини відбудуться традиційні обряди, що сягають своїм корінням дохристиянських часів, – русалії, водіння «куща», нічні гуляння на могилах предків.

– Це незабутнє видовище, скажу я вам, – захоплено зітхає наш гість, що не раз був свідком і учасником таких обрядів. – Воно й не дивно, якщо згадати, що з українського Полісся походить слов'янство, тобто ціла цивілізація...

Можливо, дійсно, сили звичаїв, історична пам'ять, душевна потреба – усе це разом, об'єднане у віру, і тягне тисячі людей на Чорнобильщину? Незважаючи ні на що! На те, наприклад, що всім їм давно вже приготовлене упоряджене житло в інших регіонах країни й навіть у самій її столиці, а тут, у зоні, за висловом спікера українського парламенту Володимира Литвина, – «не життя, а резервація».

Світ не може спокійно спати

Коли прикидали кошти, необхідні на ліквідацію наслідків цього планетарного лиха, то на момент закриття всієї станції сума сягнула \$100 млрд. «Але тоді ще був СРСР, – зауважив якось Володимир Литвин, – і що проблему вирішував, по суті, увесь світ, а тепер її розв'язання переклали на плечі наших громадян».

Утім, таке твердження не зовсім одностороннє й, напевно, не завжди справедливе. Адже відомо, наприклад, як рівно всі ці роки спостерігала Японія за процесом ліквідації наслідків катастрофи на Чорнобильській АЕС. У зв'язку з цим її сумарна допомога Україні перевищила \$100 млн. Це й кошти на відомий об'єкт «Укриття», і на різноманітні наукові дослідження, і на благодійну допомогу... Я якось при нагоді запитав у колишнього Надзвичайного й Повноважного Посла Японії в Україні Муцуо Мабучі: від кого конкретно виходять такі ініціативи? «Дуже часто це прерогатива уряду, – відповів він. – Тим більше, коли мова йде про солідні фінансові транші або матеріально-технічну допомогу. Але в

більшості випадків бажання допомоги, і насамперед українським дітям, походить від народу, від звичайних людей». На доказ сказаному дипломат розповів вельми зворушливу історію. Якось власниця невеликого торговельного закладу з японського міста Ісе, подивившись документальну телепередачу про дітей Чорнобиля, відправила в Україну сіль, якою торгує її магазинчик. Жінка була переконана, що ця сіль містить мінерали, які мають детоксикуючий ефект і сприяють виведенню радіації з організму...

На думку ж МАГАТЕ, оскільки Україна пережила одну з найстрашніших катастроф на атомних станціях, величезне значення для світової спільноти має тутешній досвід подолання аварії. Після Чорнобиля в усьому світі кардинально змінився підхід до безпеки на АЕС. Досвід спільної роботи атомників із багатьох країн, аналіз чорнобильських помилок, а також помилок, зроблених на інших АЕС, дозволяють знайти найбільш оптимальний підхід у роботі із запобігання аварії.

Хоча, звичайно ж, ЧАЕС – не тільки світова лабораторія. Це, насамперед, спільний головний біль. Світ не буде спокійно спати, доки під пораненим реактором залишається те, що там залишилося від ядерного палива. Саме з цієї причини в грудні 1997 року країни Великої Сімки (у ту пору) і деякі інші держави заснували Чорнобильський фонд «Укриття»: потрібно допомогти Україні створити нову безпечну й екологічно стабільну систему захисту реактора, що вибухнув. А вже в наших дні країни тепер уже G8, а потім і G20 вишукують можливості виділяти Чорнобильському фонду й додаткові кошти. Розпорядник фонду «Укриття» – Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) – пе-

Уже на початку 1998 року МНС України зробило першу офіційну заяву: «... значна територія зони відчуження цілком придатна для нормального життя, вона практично чиста від радіації».

реконує, що використання донорських вливань відбувається жорстко за правилами. «Це робить практично неможливим їхнє нецільове використання», – відзначив директор ЄБРР в Україні Андре Куусвек під час однієї з наших із ним зустрічей. Хоча, звичайно ж, грошей однаково хронічно не вистачає – такий вже масштаб катастрофи і її наслідків.

Тому Президент України Віктор Янукович звернувся до президента ЄБРР Томаса Мірова під час їхньої колишньої зустрічі в Давосі: «Ми в цілому задоволе-

ні рівнем партнерських взаємин з ЄБРР. Хотілося б, щоб ви й надалі продовжували програму об'єкта «Укриття», щоб ми разом зараз відпрацювали можливість збільшення фонду «Укриття». Глава держави відзначив, що до цього процесу могли б бути залучені нові донори. Відповідна

була успішною, і 26 квітня Україна починає будівництво нового конфайнмента над аварійним блоком ЧАЕС».

Зона відчуження повинна працювати

Згадується недавнє інтерв'ю з Іваном Дмитровичем Гладушем, генералом армії. Тим самим генералом, який у рік трагедії був міністром МВС України і який одним із перших ступив на палаючу землю Чорнобильської АЕС, а потім беззмінно вистояв на цьому посту від полудня 26 квітня до 14 грудня 1986 року – допоки вогняне дихання реактора четвертого енергоблоку не приборкали саркофагом. Вийшовши на пенсію, генерал з «нуля» власними руками створював Національний музей «Чорнобиль» і ось уже два десятиліття років є його незмінним керівником. Тож у тій розмові Іван Дмитрович зауважив: «Запитуйте, як там, у зоні, насправді? А так: ось стежка чиста, а крок у бік – і зашкалить радіаційний фон...».

... Такою «чистою стежкою» довелося крокувати й мені навесні 1987-го – рівно за рік після аварії, коли разом із групою радянських і іноземних журналістів побував у Чорнобилі й на самій електростанції, буквально за два кроки від саркофага. Тоді ж уперше почув думку про можливу реєвакацію населення в певну частину відселених сіл. А вже на самому початку 1998 року МНС України зробило першу офіційну заяву: «... значна територія зони відчуження цілком придатна для нормального життя, вона практично чиста від радіації».

Незабаром і група авторитетних фахівців виступила в офіційному «Бюлете-

ні екологічного стану зони відчуження й зони беззастережного (обов'язкового) відселення» з однозначним висновком: «... У 2000 році на понад 40% території зони відчуження можуть бути зняті будь-які обмеження... Якщо ж зберегти деякі незначні обмеження й контрзаходи (головним чином – сільськогосподарські), то розмір територій, непридатних для переселення, «стиснеться» до 10-кілометрової зони навколо ЧАЕС». Інакше кажучи, за висловом тоді ще здорового академіка Миколи Амосова, наслідки Чорнобильської катастрофи були перебільшені, щонайменше утричі.

Ще раніше, десь на початку 1992 року, був навіть створений банк даних щільності забруднення всіх постраждалих регіонів. А до 10-річчя чорнобильської трагедії, у квітні 1996-го, Верховна Рада України прийняла постанову, де, зокрема, зазначено: «Підготувати пропозиції щодо реабілітації забруднених територій, поступового повернення їх у народне господарство... перетворення зони відчуження в прибуткову».

Миңуло ще чимало років. З'явилося багато схожих і навіть вищих за «рангом» документів. Але оживити їх поки що нікому не вдається. Кажуть, що одні зумисно перебільшують наслідки катастрофи, щоб одержати додаткові асигнування для власних бізнес-проектів. Інші пропонують негайно змусити зону заробляти гроші на своє ж утримання – розгорнути, наприклад, переробку деревини для виготовлення недешевого брикетного палива або для використання її в паперово-целюлозній промисловості. При цьому останні кивають на сусідню Білорусь: там, на уражених чорнобильською радіацією територіях, за участі США давно вже побудували першу досліду теплостанцію.

Коні Пржевальського давно стали постійними мешканцями Чорнобильської зони і, схоже, добре там почуваються.

робота, як відомо, проведена рік тому в Києві під час Міжнародної конференції «25 років Чорнобильської катастрофи. Безпека майбутнього».

Тож уже нинішнього року, на березневому саміті з питань ядерної безпеки в Сеулі Віктор Янукович заявив: «Торішня Київська міжнародна конференція донорів

АВТОРИТЕТНО

Пропозиція правильна, але...

Іван ГЛАДУШ, генеральний директор Національного музею «Чорнобиль», у 1986 році – міністр МВС України, один із перших, хто ступив на палаючу землю ЧАЕС:

– Очистити й «упакувати» 30-кілометрову зону відчуження навколо ЧАЕС – звичайно ж, нереально. Але зменшити її шкідливий вплив на людину, на росли-

ни, на ґрунт – цілком можливо, способи є. І насамперед – мити, мити, мити... Людина так улаштована, що має жити й завжди сподіватися на щось краще. Надія – головний Бог людини.

Тому й Чорнобильська зона до себе підпускає. І вабить. Я зі своїми товаришами-генералами щороку туди їджу. Якесь

особлива ностальгія... Хоча чорнобильських проблем зі здоров'ям маю чимало. Намагаюся не звертати на них увагу. У мене багато років режим: о 7 ранку підйом, далі – гімнастика, плавання та – обов'язково на роботу. Чоловік повинен працювати, допоки його, вибачте, не винесуть ногами вперед...

Так, багатох тягне в Чорнобиль. Не тільки корінних жителів або тих, хто колись працював на станції. Ось нещодавно приїхали до мене два «американці» із Сан-Франциско – мої колишні земляки із Дніпропетровської області. Запитують: «Як потрапити?» – «Навіщо воно вам, хлопці?» – «Як же так? Це ж не тільки цікаво... Така катастрофа!..». Тому правильна пропозиція пролунала від Міністерства надзвичайних ситуацій: потрібно організувати постійний туристичний маршрут у зону відчуження. Це, в принципі, допустимо. Але таку роботу повинні виконувати грамотні люди. Адже як там, у зоні, насправді? Ось стежка чиста, а крок у бік – і зашкалить радіаційний фон...

де випробовуються нові методи використання зарядженого палива, а будівництво сотень таких же в найближчі три – чотири десятиліття дозволить очистити 19 тисяч квадратних кілометрів забрудненого лісу...

І все-таки ходять «у головах» в Україні багато цілком реальних проєктів. Вони, як стверджують компетентні люди, могли б додати якусь копійчку, скажімо, до пенсій чорнобильців – ліквідаторів катастрофи на ЧАЕС. Солідний прибуток, наприклад, могло б дати відкриття міжнародної автомобільної магістралі зі сходу, з Росії, на західний кордон України – у Польщу, і далі – в Європу через Чорнобиль, оминаючи Київ. Таким маршрутом, що скорочує шлях із Росії в Польщу на понад дві сотні кілометрів, уже давно користуються деякі автомобілісти, але – нелегально. Ця автомагістраль перетинає іншу міжнародну автотрасу – з півдня на північ, з України в Білорусь, а потім – у Прибалтику...

Свою лепту здатні «повернути» країні й «чисті стежки» Чорнобиля: не тільки Україна, але й світ уже встиг відгукнутися на позаторишні ініціативи Міністерства надзвичайних ситуацій – організувати постійний туристичний маршрут в зону відчуження. Тим часом Верховна Рада має намір дозволити будівництво в зоні посиленого радіоекологічного контролю санаторіїв і баз відпочинку: за відповідний законопроект №8433 у першому читанні нещодавно проголосували 342 депутати при мінімально необхідних 226...

– А цю ідею я почув у спілкуванні з робітниками держпідприємства «Чорнобильліс», – ділився все той же колега Данило Кулиняк. – Практично на всій території зони відчуження і прилеглих до неї землях можна вирощувати сою,

Остатки Казанского Храма Женского монастыря. Основан и освящен в 1894 году. Вокруг Храма было выстроено 35 келий, в которых проживало более 60 инокинь и беллиц. В 1929 году Храм был разорен и осквернен. С 2001 года по Благословению Блаженнейшего Митрополита Владимира община Свято Ильинского Храма г. Черновья в канун праздника Казанской Иконы Божией Матери каждый год проводит Богослужение на этом святом месте. Община ведет проектные работы по восстановлению Храма Казанской Иконы Божией Матери.

Відновлюється храм...

льон, інші технічні культури й навіть розводити коней...

Уже багато українців думають так або приблизно так. Прийшов, напевно, час усвідомити: у держави просто немає достатньо коштів для належного фінансування чорнобильських програм. І мав рацію, напевно, голова ради Чорнобильської територіальної профспілкової організації Микола Тетерин, який зазначив одного разу: «За 25 років ми до кінця не розв'язали жодної проблеми, створеної Чорнобильською катастрофою, – ані соціальної, ані медичної, технологічної, фінансової й екологічної».

Але правда й в іншому. Видатки на ліквідацію наслідків катастрофи за роки після 26 квітня 1986-го стягнули без малого трильйона гривень, а це перевищує

20 річних держбюджетів країни. Якби не ці видатки, усі ми, мабуть, жили б набагато краще.

Тож із цієї причини в суспільстві все виразніше зріє думка: зона відчуження повинна працювати, не чекаючи своєї «стерилізації» протягом 25 тисяч років. І не сподіватись на подачки, обіцяні колись іншими країнами. Навіть якщо ці благодійні гранти йдуть від чистого серця. Працьовиті й терплячі люди, що живуть в Україні, цілком могли б самі заробляти собі на гідне життя, розчищаючи нові виробничі й туристичні стежки в зоні відчуження ЧАЕС.

Володимир ТАРАСЮК

(«Вісник»)

«Зона» може стати «зеленою»

Василь ЗОЛОТОВЕРХ,
начальник відділу Державного агентства України з управління зоною відчуження:

– Законодавча база України сьогодні не дозволяє планувати будівництва промислових підприємств на території зони відчуження навколо ЧАЕС. У перспективі декількох десятиліть не розглядається питання про заробляння «зоною» грошей. Хоча з появою об'єктивних інвестиційних проєктів, у принципі, питання може бути вирішене позитивно.

Проте в середовищі вчених зріє думка, що якусь діяльність все-таки можна проводити в радіусі 20-30 км навколо станції. Але, скажімо, аграрну галузь розбудовувати на тамтешніх

територіях неможливо за санітарними нормами. Будь-яка робота з розчищення зони або оброблення землі призведе до того, що радіаційний пил знову підніметься в повітря...

Поки має сенс говорити про створення проєктів на базі нових технологій із альтернативних видів виробництва енергії. Найімовірнішими можуть бути три способи: виробництво «зеленої» енергії – тобто переробка місцевої біомаси й добування сонячної або вітряної енергії. У будь-якому разі в зоні відчуження потрібно встановлювати відповідне обладнання й налагоджувати виробництво. Якщо виникне серйозна зацікавленість інвесторів у такому бізнесі, ці проєкти можуть бути втілені в найближчі три – п'ять років.

